

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Куліковська Вікторія Олександрівна

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА СІМЕЙ, ЯКИХ
ТОРКНУЛАСЬ ПРОБЛЕМА ВІЛ/СНІДу**

спеціальність 231 «Соціальна робота»

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук,
доцент Балдинюк Олена Дмитрівна

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1 СОЦІАЛЬНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІЛ-ПОЗИТИВНИХ ЛЮДЕЙ ТА ЇХ СІМЕЙ

- 1.1. ВІЛ/СНІД як ризик сучасного суспільства.....
- 1.2. Сучасний стан інформованості населення про інфекції, які передаються статевим шляхом.....
- 1.3. Погляд сучасних підлітків і молоді на проблему ВІЛ / СНІДу.....
- Висновки до першого розділу.....

РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВІЛ-ІНФІКОВАНИМ ЛЮДЯМ ТА ЇХ СІМ'ЯМ.....

- 2.1. Професійні принципи та особливості надання соціальної допомоги ВІЛ-позитивним людям.....
- 2.2. Соціально-психологічна програма профілактики ВІЛ/СНІДу «Збережи себе».....
- Висновки до другого розділу.....
- ВИСНОВКИ.....
- СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....
- ДОДАТКИ.....

Актуальність дослідження. В даний час світ переживає пандемію інфекції вірусу імунодефіциту людини (ВІЛ-інфекція), яка завдає людству непоправної шкоди, забираючи щорічно мільйони життів. Руйнуючи імунну систему, цей вірус сприяє розвитку в людини інших інфекційних захворювань, оскільки імунна система втрачає здатність захистити організм від хвороботворних мікроорганізмів. Імунодефіцит – це втрата організмом здатності чинити опір будь-яким інфекціям і відновлювати порушення в своїх органах. При імунодефіциті сповільнюється або взагалі зупиняється процес оновлення організму.

За даними медичних експертів ООН, вірусом імунодефіциту щодня на нашій планеті заражається більше 16000 осіб. Сьогодні носіями вірусу є більш ніж 30.6 млн. чоловік. Тільки один з кожних десяти знає про свій стан, інші активно поширюють інфекцію, не знаючи про це. Близько 1600 дітей до 15 років щодня заражаються СНІДом, і 1200 з них помирає. Цікаво, що основну групу дорослих носіїв ВІЛ складають люди у віці 28-30 років, діяльні, активні, матеріально забезпечені, схильні до вживання наркотиків. Таким чином, СНІД є соціально-державною проблемою [40].

СНІД – це хвороба-попередження людству про те, що моральна деградація і екологічна безпечність людей можуть привести до виродження людства. В даний час все людство в цілому може розглядатися як група ризику по СНІДу.

Незважаючи на зростаючі масштаби захворювання, до сьогоднішнього моменту проблема ВІЛ/СНІДу залишається маловідомою для більшості простого населення. Існує хибна думка, що до ВІЛ схильні лише люди з різними формами девіантної поведінки: наркомани, представниці секс-бізнесу, громадяни, які мають гомосексуальні зв'язки. Всі вони, без сумніву, входять в так звану «групу ризику», але епідемія ВІЛ поширюється абсолютно на всі верстви населення і ніхто не застрахований від зараження. Тому особливого значення в боротьбі з ВІЛ/СНІДом має первинна (неспецифічна)

профілактика – навчання населення безпечної в плані зараження ВІЛ поведінки.

Уразливість сімей, яких торкнулася проблема ВІЛ/СНІДу, обумовлюють ряд таких проблем: стан здоров'я, психологічні проблеми, неготовність до зміни способу життя через ВІЛ-інфекцію та відсутність прихильності до лікування, високий рівень дискримінації з боку навколишніх до людей, які живуть з ВІЛ; інші складні життєві обставини сім'ї чи її членів.

Саме на подолання вище окреслених ознак вразливості повинна бути спрямована робота з такою сім'єю та, зокрема, людьми, які живуть з ВІЛ.

Значний внесок у дослідженні проблеми виховання здорового способу життя дітей і молоді мають праці таких учених як В. Беспалько, Т. Бойченко, Г. Голобородько, Т. Круцевич, С. Лапаєнко, В. Оржеховської та інші.

Питання профілактики ВІЛ-інфікування серед молоді висвітлені у працях О. Беспалько, І. Зверєвої, А. Капської, В. Оржеховської, В. Сановської.

Вагомий вклад у дослідження взаємодії державних та громадських організацій з профілактики ВІЛ/СНІДу серед учнівської молоді внесли дослідження таких науковців як В. Бочарова, І. Братусь, А. Журавльов, Т. Протасова, С. Терницька тощо.

Періодизацію нормативно-правової бази з питань протидії ВІЛ/СНІДу в Україні досліджували Є. Романенко, В. Рудий, А. Якобчук.

Питання забезпечення соціального супроводу для ВІЛ-інфікованих висвітлювалися у працях О. Балакіревої, Н. Борецької, Т. Семигіної, О. Яременка та інших.

Незважаючи на численність наукових досліджень з проблеми надання соціальних послуг ВІЛ-позитивним людям дане питання залишається надзвичайно актуальним.

Актуальність даної проблеми зумовила вибір теми магістерської роботи **«Соціально-психологічна підтримка сімей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу»**.

Мета дослідження полягає у розкритті особливостей соціально-психологічної підтримки сімей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу.

Відповідно до теми та мети дослідження було поставлено такі **завдання**:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури здійснити аналіз причин поширення ВІЛ/СНІДу в Україні.
2. Охарактеризувати психосоціальні проблеми людей, які мають ВІЛ.
3. Розкрити особливості надання соціальної допомоги ВІЛ-позитивним людям та їх сім'ям.
4. Виокремити методи проведення профілактики ВІЛ-інфекції у молодіжному середовищі.

Об'єкт дослідження – процес підтримки сімей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу.

Предмет дослідження – соціально-психологічна підтримка сімей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу.

При написанні випускної кваліфікаційної роботи нами було використано такі **методи**: аналіз психолого-педагогічної літератури, опитування, анкетування, опитування, узагальнення теоретичних даних, для визначення особливостей соціально-психологічної підтримки сімей, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу.

Теоретичне значення дослідження полягає в аналізі основних причин поширення ВІЛ/СНІДу в Україні; характеристиці психосоціальних проблем людей, які мають ВІЛ; розкритті особливостей надання соціальної допомоги ВІЛ-позитивним людям та їх сім'ям; визначенні методів проведення профілактики ВІЛ-інфекції у молодіжному середовищі.

Практичне значення полягає у розробці психолого-педагогічної програми «Збережи себе» з метою поліпшення якості життя людей, які живуть з ВІЛ/СНІДом. Результати випускної кваліфікаційної роботи можуть бути використані у практичній роботі соціальних працівників та психологів при роботі з сім'ями, яких торкнулась проблема ВІЛ/СНІДу.

Експериментальна база дослідження. Було проведено дослідження «Медико-соціальна грамотність учнів освітніх установ» у формі анонімного анкетування; розроблена анкета містила 12 питань (9 закритих та 3 відкритих). Обсяг вибірки склав 100 молодих людей з навчальних закладів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження висвітлювалися на Всеукраїнській конференції «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 2020), Всеукраїнській конференції «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» (Умань, 2021), науково-практичному семінарі «Перспективи ефективної роботи соціальних працівників з молоддю» (Умань, 2021).

Публікації. Результати магістерського дослідження відображено у таких друкованих працях:

Куліковська Вікторія. Проблема ВІЛ/СНІДу в Україні // Збірник наукових праць студентів / за заг. ред. Кравченко О. О. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. – С. 73-76.

Куліковська Вікторія. Погляд сучасних підлітків і молоді на проблему ВІЛ/СНІДу // Збірник наукових праць студентів / за заг. ред. Кравченко О. О. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. – С. 54-56.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 96 сторінок (основна частина – 84 сторінки).

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури здійснено аналіз причин поширення ВІЛ/СНІДу в Україні.

Розвиток епідемії ВІЛ-інфекції в Одеській області має типові для більшості регіонів України причини, які відчувають труднощі перехідної економіки: 1) *економічні*; 2) *соціальні*:

- зниження доходів певних груп населення,
- соціальна незахищеність,
- безробіття,
- розшарування суспільства,
- значне скорочення соціальної сфери: дозвіллевих закладів, установ додаткової освіти, культури і спорту;
- недоступність культури та освіти для соціально незахищеної молоді, особливо в сільських населених пунктах,
- поява значної кількості «неорганізованої», вуличної молоді («соціальне» сирітство) та ін.);

3) *духовні*:

- відсутність нової національної ідеї,
- поява нових негативних явищ в молодіжному середовищі,
- зниження критеріїв моральності,
- дроблення на локальні субкультури і контркультури.

Наслідком цих причин стало посилення явищ, що мають безпосереднє відношення до розповсюдження ВІЛ-інфекції: алкоголізм, наркоманія / наркоспоживання, проституція, ранні сексуальні дебюти. Практично у всіх ВІЛ-інфікованих, по відношенню яких є відповідна інформація, переважає гетеросексуальна орієнтація – 89%. Випадки заняття комерційним сексом у ВІЛ-позитивних є поодинокими – 5%, а ось користування послугами комерційного сексу серед ВІЛ-інфікованих становить 1%. Групове вживання ін'єкційних наркотиків – 63%, тобто загальний посуд і шприци, є основним фактором ВІЛ-інфікування серед споживачів ін'єкційних наркотиків. Стаж

вживання до моменту виявлення інфікування у більшості – 73%, становив більше ніж один рік.

2. Охарактеризовано психосоціальні проблеми людей, які мають ВІЛ.

Люди, що живуть з ВІЛ, стикаються з рядом специфічних психосоціальних проблем. До них відносяться:

Емоційні проблеми:

- почуття тривоги, пригніченості (аж до депресії);
- втрата впевненості в майбутньому;
- брак взаєморозуміння в сім'ї;
- самотність;
- почуття образи і розчарування;
- втрата контролю над собою;
- почуття своєї провини або, навпаки, необгрунтовані звинувачення оточуючих;
- почуття безпорадності;
- страх смерті і соціального відкидання.

Проблеми, пов'язані з підвищеною соціальною вразливістю:

- загроза втрати роботи або безробіття;
- тимчасове обмеження або втрата працездатності;
- відсутність соціальної підтримки з боку сім'ї і осіб найближчого оточення;
- збільшені витрати на лікування на тлі відсутності або недостатності соціальної допомоги;
- проблеми, пов'язані з можливою дискримінацією.

Питання сексуальної поведінки:

- страх (часто перебільшений) заразити кохану людину;
- побоювання розриву відносин в разі розкриття свого ВІЛ-позитивного статусу тощо.

3. Розкрито особливості надання соціальної допомоги ВІЛ-позитивним людям та їх сім'ям.

До основних завдань соціальної роботи з ВІЛ-позитивними можна віднести наступні:

- створення умов, при яких клієнти можуть здійснити всі належні за закону гарантії;

- допомога у створенні умов життєдіяльності (навчання, роботи, лікування, відпочинку тощо), в яких клієнт відчував би себе затребуваним, включеним в реальні справи, в соціум;

- збільшення ступеня самостійності клієнтів, їх здатності контролювати своє життя і більш успішно вирішувати виникаючі проблеми;

- створення умов, в яких клієнти можуть в максимальній мірі проявити свої можливості і на їх основі (ре-) адаптуватися до нових умов життя в суспільстві;

- досягнення такого результату, коли необхідність у допомозі соціального працівника у клієнта відпадає.

- створення умов для зниження негативних наслідків епідемії. Може полягати в боротьбі з соціальною ізоляцією, лобіювання змін національної та регіональної політики, заступництво, підвищення толерантності суспільства до людей, що живуть з ВІЛ / СНІДом, зниження цін на препарати для антиретровірусної терапії. Роль соціальних працівників полягає в першу чергу в контексті зміни громадської думки, формування в суспільстві терпимості до ВІЛ-позитивних, а також мобілізації та активізації людей, залучених в проблему. Це може здійснюватися за допомогою якісних інформаційних кампаній, розрахованих на різні цільові групи, залучення ЗМІ, демонстрації позитивних практик щодо інтеграції людей, які живуть з ВІЛ, індивідуальної і групової соціальної роботи з розвитку потенціалу людей.

Соціально-психологічна підтримка осіб та сімей, які живуть з ВІЛ/СНІД в Україні, спрямована на підвищення їх якості життя та включає в себе такі заходи:

- 1) консультування осіб та сімей, які живуть із ВІЛ/СНІД, з широкого кола питань здоров'я;

- 2) сприяння у прийнятті статусу та розкритті статусу близьким;
- 3) патронажне відвідування вдома; за потребою – супровід до медичних і державних установ;
- 4) захист та представництво інтересів клієнтів у державних та недержавних організаціях;
- 5) надання гуманітарної допомоги (одягу, ліків, продуктивних наборів);
- 6) консультування залежних від психоактивних речовин людей, які живуть з ВІЛ;
- 7) інформаційна підтримка клієнтів по телефону довіри та через Інтернет тощо.

4. Виокремлено методи проведення профілактики ВІЛ-інфекції у молодіжному середовищі.

Профілактичні заходи спрямовані на зниження поширення ВІЛ-інфекції в середовищі молоді. Первинна профілактика полягає в мінімізації факторів ризику. Вона передбачає, поряд з проведенням тестів на наявність у людини ВІЛ-інфекції, попередження вживання наркотичних речовин (в тому числі алкоголю), пропаганду безпечного сексу і здорового способу життя. Вторинна профілактика ставить своїм завданням раннє виявлення захворювання. Вона реалізується у представників «груп ризику» і націлена на запобігання поширенню інфекції. Нарешті, до третинної профілактики відносять заходи, націлені на тих людей, хто вже заражений цією інфекцією.

Можна виділити такі методи проведення профілактичної роботи:

- проведення освітніх семінарів з питань епідеміології, профілактики, лікування, соціальних аспектів ВІЛ-інфекції для кореспондентів місцевих засобів масової інформації;
- публікації в органах друку матеріалів (статті, інтерв'ю, звернення, відкриті листи тощо) з проблеми ВІЛ з акцентом на питання епідеміології та попередження зараження;

- підготовка радіоматеріалів з питань профілактики серед різних груп населення, в першу чергу молоді, і забезпечення їх трансляції по місцевим радіоканалам;
- організація трансляції по каналах місцевого телебачення відеокліпів і тематичних програм з профілактики ВІЛ-інфекції;
- створення спеціальної телевізійної рубрики або циклу передач, присвячених питанням обговорення різних аспектів проблеми ВІЛ з упором на молодіжну аудиторію;
- підготовка інформаційних матеріалів по різних аспектам асоціальних явищ і розміщення їх в комп'ютерній мережі;
- підготовка і проведення лекцій, бесід, круглих столів, дискусій з питань ВІЛ інфекції та вживання наркотиків серед учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ, технікумів, вищих навчальних закладів;
- навчання засобам і методам попередження зараження ВІЛ-інфекцією пацієнтів медичних установ і відділень наркологічного профілю, відділень вірусних гепатитів інфекційних лікарень;
- залучення до проблеми ВІЛ, крім професіоналів, молодіжних лідерів, кумирів, колишніх наркоманів;
- профілактика, заснована на принципі рівності, коли «рівний навчає рівного».